

AFÁZIA 1.

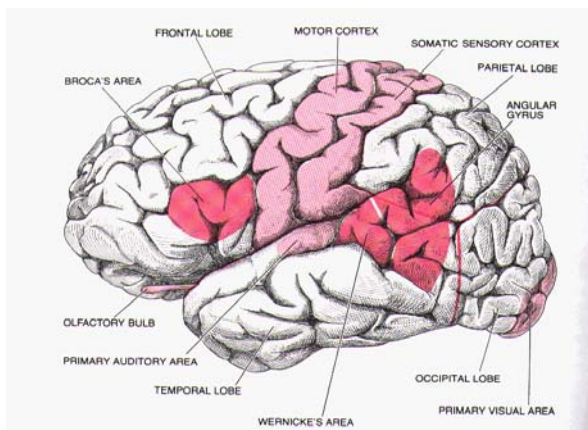
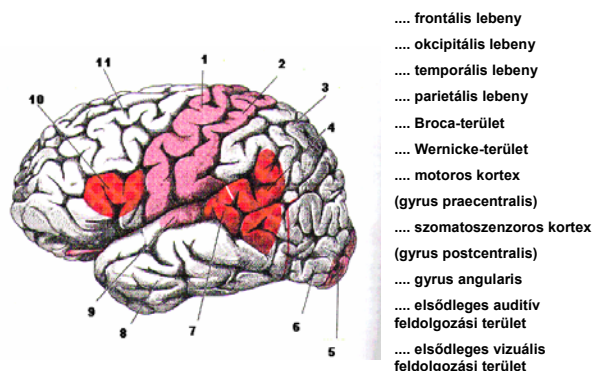
Kas Bence

ELTE-BGGYFK

Fonetikai és Logopédiai Tanszék

www.logotanszek.fw.hu

benkas@barczi.hu

Mi az afázia?

Az afázia a beszédértés és/vagy a beszédprodukció egy vagy több összetevőjének az agyféltekék lokális károsodása következtében létrejövő zavara.

(Osmánné Sági J. 1994)

Nem beszédzavar, nyelvi zavar!

- Nyelv és beszéd különbsége:
 - nyelv a megnyilatkozások struktúráját, formáját meghatározó rendszer (Saussure); mások szerint a beszélők által helyesnek elfogadott mondatok halmaza (Chomsky); megint mások szerint a beszédben észlelhető rend (Szilágyi).
 - beszéd a nyelvileg formált megnyilatkozások elsődleges kódolása, kommunikatív célú kivitelezés
 - nyelvi képesség az adott nyelven megszokott és újszerű mondatok létrehozásának és megértésének a képessége.

Neuropszichológia a XIX. században

Fő kutatási irány:

- az agyterületek és kognitív funkciók kapcsolata, azaz szindrómák leírása (Broca, Wernicke, Lichtheim)

Az első szindróma: Broca-afázia (1861)

PAUL BROCA (1824-1880)
From Schiller 1979, courtesy National
Library of Medicine, Bethesda Md.

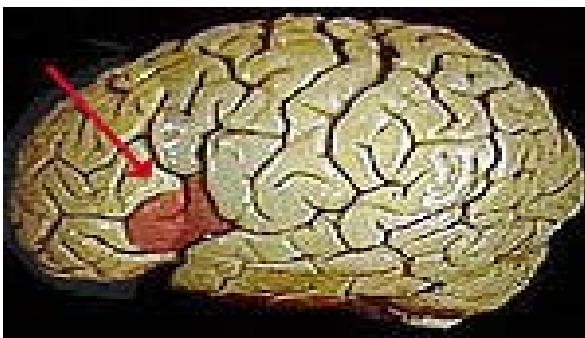
- Broca esete
 - a beszédhelyékonyság súlyos zavara
 - jó beszédértés
 - csökkent grammatikai komplexitás
 - artikulációs zavar (dysarthria)
 - monoton beszéd (dysprosodia)

Spontán beszéd Broca-afáziában

„Volt egy ágy, amin fek...vagy nem hanem ...állt...hanem fek...feküdt és egyszer csak ujjamban nézem, így mi fordult meg?...nem tud, hogy mi van? És akko így néz...nézem jo...jo...nem bírom mozdítani. Nem bírtam egysz...akkor megmozdulok a kézzel...ázt vá...vártam, a nem mozdulni a kezem meg a testem. És nem tud, hogy mi van! Egy olyan fél perc...vagy nem...egy órára...hogy hátmondom, várni nem kellni...nem kellni...kell egy orvos. És meg...beszéltük, hogy...hát ugye az is meg a másik is...mer...mintha máskor szóval mindig a fár...háztól lejjebb, ott van a kórház...Vittig úgy van ismerek pár or...vo..., hogy mindig...mindig oda jártál,...megismert, elismertem de mondom várjunk...”

Mészáros Éva gyűjtése (Bánréti 1997)

A Broca-terület sérülése

A második szindróma: Wernicke-afázia (1874)

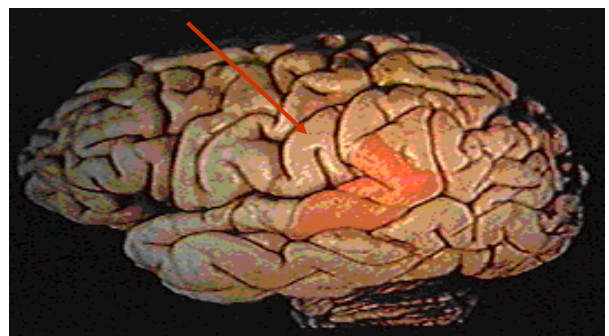
- Wernicke esete
 - súlyos beszédértési zavar
 - gyors és folyékony, de jelentéstelen, „üres” beszéd parafáziákkal

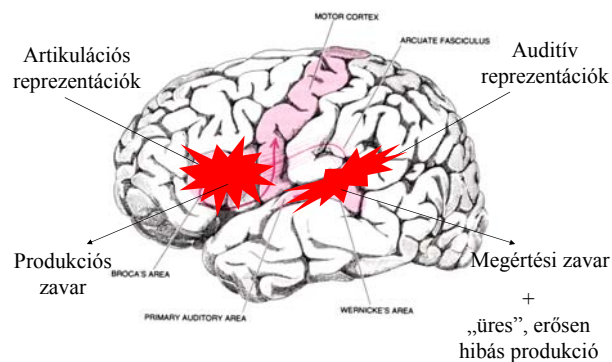
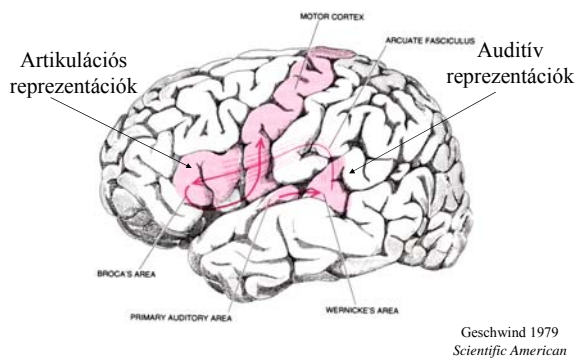
Wernicke- afázia

„fiatalember most féjjel helyezte a tronokba most át helyezi úgy látom valamit a a csánithoz oda jól kimodndani szépen és ő még nyársazik magának itt a fehér gornyó gornyó hogy kimondani szépen kor kornyofi ült egy fajaváza fiatal ember amiő még én szerintem úgy nézem, hogy ő még csotolta is egy egy ilyen jányit férfi madárolt amit ott valamit kérdezett most magyarul madárnak a fényi hát én legalábbis úgy nézem persze, hogy ő itt most elmaradott fiatalember ez a fiatalember és csinált magának mégegy egy nem jónaucinak mondta nyárnak venyezőt ez a fiatalember és ki nyerte magának tehát a pojának elpányázta ezt megkányázta ezt lehet”

Bánréti Zoltán gyűjtése

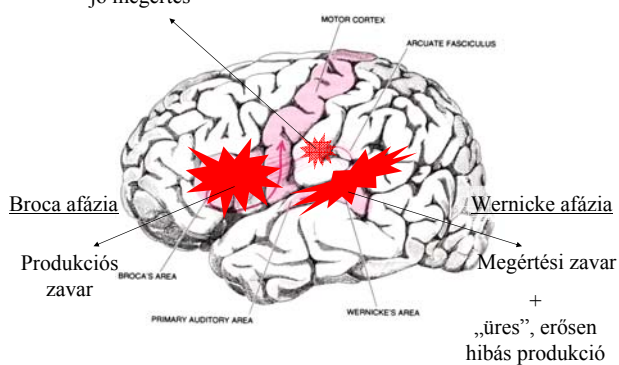
A Wernicke-terület sérülése

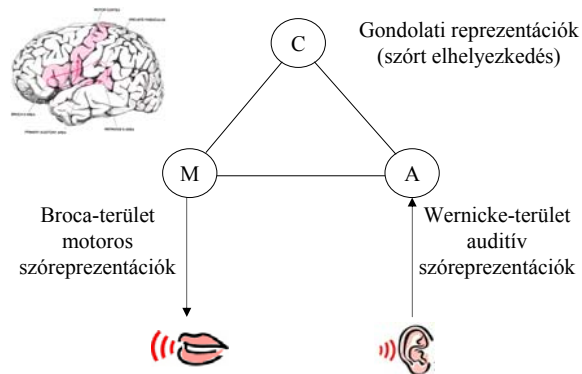

Kondukción afázia

Erősen hibás beszéd, de jó megértés

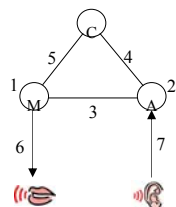

Lichtheim (1885) modellje

A Lichtheim-féle afáziaipológia

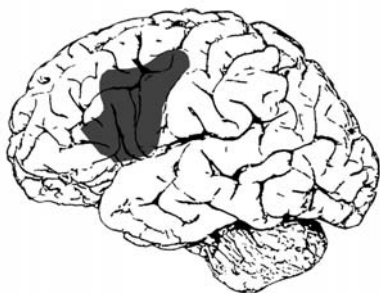
Afáziaipus	Produkció	Megértés	Ismétlés
1. Broca	nonfluens	jó	gyenge
2. Wernicke	fluens, parafáziás	gyenge	gyenge
3. Kondukción	fluens, parafáziás	jó	gyenge
4. Transzkortikális szenzoros	fluens, parafáziás	gyenge	jó
5. Transzkortikális motoros	tömör, echolaliás	jó	jó
6. Aphemia	dysarthriás	jó	csak dysarthr. korl.
7. Tiszta szószükség	normál	nagyon gyenge	nagyon gyenge

Gondok a klasszikus modellel

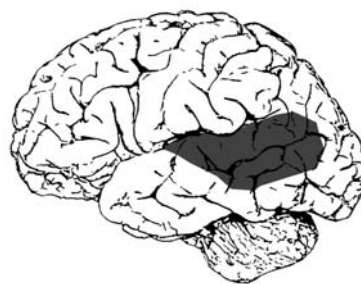
- Anomia
- Agrammatizmus
- Megértési deficit (ha enyhe is) Broca- és kondukción afáziában
- Tipikus tünetváltások
- És sok gond van a lokalizációval is:

Broca-afázia

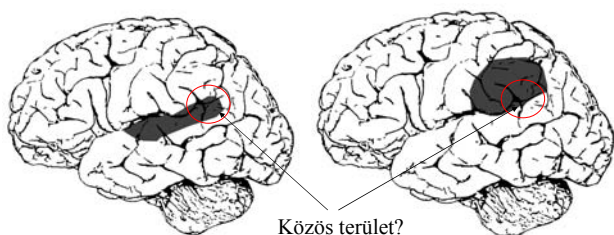
- A Broca-terület sérülése önmagában sokszor nem okoz Broca-afáziát
- Általában a Broca-terület és a környező régiók is sérültek

Wernicke-afázia

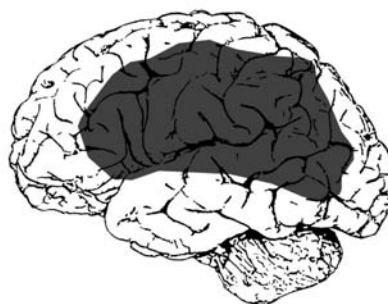
- A Wernicke-terület sérülése önmagában gyakran nem okoz Wernicke-afáziát
- Általában a Wernicke-terület és a környező régiók is sérültek, pl. gyrus angularis.

Kondukción afázia

- A kondukción afázia nem kötődik a fasciculus arcuatus sérüléséhez

Globális afázia

- Kiseb kiterjedésű sérülések is okoznak globális afáziát

Más nézetek

- Head: holisztikus agyműködés – a részfunkciók lokalizációja lehetetlen
- Hughlings-Jackson: A nyelvi funkció egy dinamikus folyamat, melyben az egész agy integráltan működik.
„Lokalizálni a beszédzavart okozó léziót vagy lokalizálni magát a beszédet, az két teljesen különböző dolog.”

Neuropszichológia a XX. század második felében

- Új esettanulmányok
- Új kutatási irány: asszociációk helyett disszociációk
- Nem annyira a kognitív funkciók és az agy kapcsolata, mint inkább az egyes funkciók kapcsolata a vizsgálat tárgya

Neuropszichológiai módszertan

Egyszeres szétválás

(simple dissociation):

Az X agyterületen sérült beteg

- jól teljesít A feladatban
- de gyengén B-ben

Következtetés: X terület felelős a B feladatbeli teljesítményért, de nem az A-beliért

Neuropszichológiai módszertan

Gond az egyszeres szétválással, hogy más magyarázat is lehetséges:

- Globális kognitív deficit, ami az A feladathoz nem annyira kell (pl. mert könnyebb)
- Így az A és B feladatok közti eltérés talán a feladat nehézségének, nem a sérült agyterület hatása

Neuropszichológiai módszertan

Kettős szétválás (double dissociation)

- Az X területen sérült beteg jól teljesít A feladatban, de gyenge B-ben
- Az Y területen sérült beteg jól teljesít B feladatban, de gyenge A-ban
- Következtetés?

Neuropszichológiai módszertan

Kettős szétválás (double dissociation)

- Az X területen sérült beteg jól teljesít A feladatban, de gyenge B-ben
- Az Y területen sérült beteg jól teljesít B feladatban, de gyenge A-ban
- Következtetés: X terület felelős B feladatért, és Y terület A-ért

Példák a kettős disszociációra

- Zenei képesség és beszédértés
- Írás és rajzolás